А. С. Лесюк,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Полтавська державна аграрна академія
ORCID ID: 0000-0002-9160-5894

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.8.83

МЕТОДИКА КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

A. Lesyuk,
PhD student, Poltava State Agrarian Academy

METHODOLOGY FOR A COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE FINANCIAL CONDITION OF THE ENTERPRISE

У статті досліджено наукові підходи до визначення комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Наведено авторські визначення категорій "фінансовий стан підприємства" та "комплексна оцінка фінансового стану". Визначено об'єкти комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано елементи комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств.

Запропоновано авторську методику комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств (багатофакторна модель), що дозволяє об'єктивно оцінити наявність, розміщення й ефективність використання наявних ресурсів підприємства та джерела їх фінансування. Також можливо визначити та оцінити стабільний, нестабільний та кризовий фінансовий стан сільськогосподарських підприємств.

Встановлено переваги впровадження комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Здійснено апробацію запропонованих методичних підходів комплексної оцінки фінансового стану (багатофакторна модель) у сільськогосподарських підприємствах України.

In the article, scientific approaches to determining a comprehensive assessment of the financial condition of agricultural enterprises are investigated. Various scientific approaches to understanding the essence of the "financial condition of the enterprise" are investigated. The essence of the concept of "financial condition of the enterprise" and the recommendations for its assessment in the current legislation of Ukraine are investigated. The author's definition of the category "financial condition of the enterprise" is given which reflects the presence, placement and effective use of assets, equity and borrowed capital on a specific date. The main methods for assessing the financial condition of enterprises are determined.

The main tasks for a comprehensive assessment of the financial condition of enterprises are indicated. The author's definition of the category "comprehensive assessment of the financial condition of the enterprise" reflecting the study of the system of indicators characterizing the object, the financial and economic activities of agricultural enterprises: the current state, working conditions and future prospects is given.

An author's methodology is proposed for a comprehensive analysis of the financial condition of agricultural enterprises (multivariate model), which allows you to objectively assess the availability, location and efficiency of use of existing enterprise resources and sources of financing.

The multivariate model includes a system of indicators: absolute liquidity ratio, quick liquidity ratio, financial autonomy ratio, long-term liabilities and collateral ratio, current liabilities and collateral ratio, equity capital mobility ratio, reserves ratio with own working capital, profitability ratio, profitability ratio, the ratio of receivables and payables. Regulatory ratios for a system of indicators are proposed. It is also possible to identify and assess the stable, unstable and crisis financial condition of an agricultural enterprise.

The advantages of introducing a comprehensive assessment of the financial condition of agricultural enterprises are established. The proposed methodological approaches for a comprehensive assessment of the financial condition (multivariate model) were tested in agricultural enterprises of Ukraine.

Ключові слова: фінансовий стан, оцінка, комплексна оцінка, багатофакторна модель, нормативні коефіцієнти, сільськогосподарські підприємства.

Key words: financial condition, analysis, comprehensive assessment, multivariate model, regulatory ratios, agricultural enterprises.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах ринкових відносин досягнення розвитку сільськогосподарських підприємств в Україні залежить від їхньої здатності адаптуватися до змін навколишнього середовища.

Проведення комплексної оцінки фінансового стану викликане потребою інформаційного, методологічного та організаційного забезпечення обґрунтування та прийняття управлінських фінансових рішень про фінансування різних видів діяльності підприємства в коротко- та довгостроковій перспективах [11, с. 89].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методологічні аспекти фінансового стану підприємств висвітлені в працях О. Я. Базилінської [1]; К.В. Бородкіна, Б.Г. Преображенського [2]; Дж. Крейга, К. Мурса [5]; К. Хафеза, Й.Б. Чжана, Н. Малака [6]; В.В. Ковальова [7]; Р.О. Костирка [8]; К.Х. Лауа, М. Шоліхіна [10]; Ю.М. Малай, Т.Є. Рубан [14] та інших науковців. Автори по-різному визначають категорію "фінансовий стан підприємства" та мають різні точки зору на показники, що характеризують фінансовий стан. Це потребує подальшого теоретичного та методичного опрацювання комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розкриття сутності категорій "фінансовий стан підприємства". Розробка методики комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств в Україні. Здійснити комплексну оцінку фінансового стану сільськогосподарських підприємств України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У наукових працях вітчизняних [1—2; 7—9; 13—14; 17—18; 20; 22—23] та зарубіжних [3 — 6; 10; 15; 19] авторів існують різні теоретичні підходи щодо визначення сутності поняття "фінансовий стан підприємства". У визначеннях фінансового стану підприємства науковці виділяють такі параметри, як: система фінансових та нефінансових показників; використання фінансових ресурсів; конкурентоспроможність; ділова активність; ефективність виробничо-фінансової діяльності; ефективність функціонування механізмів економічної системи; стан капіталу в процесі його кругообігу; використання засобів (активів); використання капіталу; взаємовідносини з іншими господарюючими суб'єктами у діловому співробітництві та інші [12, с. 152].

Отже, серед науковців відсутня єдина точка зору щодо визначення поняття "фінансовий стан підприємства" та основних показників оцінки фінансового стану підприємства [12, с. 153].

Сутність поняття "фінансовий стан підприємства" та рекомендації щодо проведення його оцінки наведено у чинному законодавстві України, зокрема у наказі Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України "Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації" та в затвердженому листі Державною податковою адміністрацією України "Щодо методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій" (рис. 1).

Дослідження нормативних документів свідчить про відсутність єдиних підходів щодо трактування поняття "фінансовий стан підприємства" у чинному законодавстві України.

Запропоновано авторське визначення поняття "фінансовий стан підприємства", яке відображає наявність, розміщення та ефективне використання активів, власного і позичкового капіталу на конкретну дату" [12, с. 153].

Нині виділяють поняття "аналіз" та "оцінка" фінансового стану підприємства.

Термін "аналіз" утворилося від давньогрецького "analysis". Це метод дослідження, суть якого полягає в мисленому або практичному розчленуванні об'єкта дослідження на складові частини [1, с. 5].

Окремі автори вважають, що аналіз — це розкладання досліджуваного об'єкта або процесу на окремі складові частини, елементи, внутрішньо властиві цьому об'єкту. В традиційному розумінні аналіз — це метод дослідження шляхом роз-

Рис. 1. Сутність поняття "фінансовий стан підприємства" у чинному законодавстві України

Джерело: узагальнено автором за даними [16; 21].

Рис. 2. Методи оцінки фінансового стану підприємств

Джерело: узагальнено автором за даними [2; 14, с. 190].

членування складних явищ на складові частини [8, с. 19].

У широкому науковому розумінні поняття аналіз — це метод наукового дослідження (пізнання) і оцінки явищ і процесів, в основі якого лежить вивчення складових частин, елементів досліджуваної системи. В економіці, складовим елементом якої є фінанси, аналіз застосовується з метою виявлення сутності, закономірностей, тенденцій та оцінки економічних і соціальних процесів, вивчення фінансово-господарської діяльності на всіх рівнях (на рівні підприємства, організації, об'єднання, галузі в масштабі країни) і в різних сферах відтворення (матеріальному виробництві, розподілі, обміні і споживанні) [8, с. 19].

Термін "аналіз" деякі науковці трактують у загальному розумінні як процес уявного чи фактичного розкладання цілого на складові частини для пізнання його внутрішньої природи. В загальному випадку аналіз — це метод наукового дослідження, за допомогою якого вивчаються причинно-наслідкові зв'язки і залежності між явищами та процесами [20, с. 11].

На думку Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорної, аналіз — метод дослідження, що полягає в розгляді окремих сторін, властивостей, складових частин предмета аналізу [9, с. 332].

Аналіз фінансового стану — це глибоке, науково обґрунтоване дослідження фінансових ресурсів в єдиному виробничому процесі. Для проведення фінансового аналізу необхідно:

- володіти його інструментарієм;
- мати відповідне інформаційне забезпечення;
- мати в своєму розпорядженні кваліфікований штат аналітиків [9, с. 7].

О.О. Томілін вважає, що фінансовий стан підприємства і його стабільність значною мірою залежать від

того, яке майно є в розпорядженні підприємства, в якій активі вкладено капітал і який дохід вони йому приносять [18, с. 1151].

У сучасних наукових дослідженнях виділяють чотири групи методів оцінки фінансового стану підприємств (рис. 2).

А.Д. Шеремет вважає, що комплексний аналіз — це сукупність певних принципів, методів і прийомів всебічного вивчення господарської діяльності підприємства [22, с. 18].

На думку В.В. Ковальова, комплексний аналіз діяльності підприємства — сукупність аналітичних процедур, що дозволяють зробити всебічну оцінку фінансово-господарської діяльності підприємства у відповідності із заданою цільовою функцією в рамках обґрунтування рішень оперативного, тактичного та/або стратегічного характеру. Подібний аналіз не зводиться до обов'язкового використання лише вартісних оцінок; головне тут — комплексність, тобто широта охоплення аналітичними процедурами та оцінками всіх сторін діяльності підприємства [7, с. 31 — 32].

Р.О. Костирко вважає, що комплексний фінансовий аналіз, будучи елементом системи забезпечення менеджменту, спрямований на виявлення та аналіз проблем у діяльності підприємства, оцінку поточного і перспективного фінансового стану [8, с. 591].

Комплексний фінансовий аналіз повинен відігравати роль інструменту оцінки фінансового стану і прийняття рішень щодо вибору стратегії стійкого розвитку підприємства. Він повинен забезпечувати, з одного боку, інформацією про поточний фінансовий стан і визначати несприятливі тенденції фінансового стану підприємства, а з іншого — оцінювати резерви зростання потенціалу його стійкого розвитку [8, с. 591].

Комплексний фінансовий аналіз спрямований на виявлення та аналіз проблем у діяльності підприємства, оцінку поточного і перспективного стану, його сильних і слабких сторін, оцінку резервів потенціалу стійкого розвитку [8, с. 655].

Як вважає О.О. Шеремет, комплексний фінансовий аналіз — сукупність заходів, спрямованих на збір, консолідацію, узагальнення та обробку вхідної фінансової інформації, з метою ідентифікації економічного потенціалу об'єкта аналізу, а також форма подання результатів такої ідентифікації [23, с. 167].

Комплексний фінансовий аналіз повинен дати повну, всебічну та об'єктивну оцінку стану під-

Рис. 3. Елементи комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств

Джерело: авторська розробка.

приємства. Він спрямований на підтримання фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства і забезпечення ефективності господарювання у довгостроковій перспективі [13, с. 288].

На думку Б.М. Литвина та М.В. Стельмаха, комплексний фінансовий аналіз служить для визначення економічного потенціалу підприємства, обґрунтування рішень стратегічного характеру, інформаційного забезпечення потреб фінансового планування, для розробки інвестиційних проєктів та прийняття рішень щодо фінансування, надання кредиту, його обсягів та умов [13, с. 288].

Комплексний фінансовий аналіз використовується власниками для обґрунтування рішень стратегічного характеру, менеджерами підприємства — для інформаційного забезпечення потреб оперативного фінансового планування [20, с. 261].

Комплексний фінансовий аналіз відповідає вимогам виконання таких завдань:

- залучення фінансових ресурсів;
- пошук високорентабельних проєктів;
- оцінка доцільності інвестування;
- оцінка надійності партнерів;
- оптимізація фінансової діяльності підприємства;
- фінансове оздоровлення підприємства [13, с. 289].

На думку Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорної, комплексна оцінка характеризується значенням конкретного показника, який синтезує певні сторони діяльності об'єкта дослідження, отриманого на основі математичної обробки системи окремих показників. Комплексна оцінка використовується у порівняльному аналізі для визначення рейтингу підприємств на підставі вибору найкращого з них [9, с. 323].

Г.В. Савицька вважає, що комплексна оцінка фінансового стану підприємства базується на системі фінансових коефіцієнтів, що характеризують структуру джерел формування капіталу і його розміщення, рівновагу між активами та пасивами (зобов'язаннями) підприємства, ефективність і інтенсивність використання капіталу, ліквідність і якість активів, його інвестиційну привабливість і т. д. [17, с. 598].

О.О. Шермет вважає, що комплексна оцінка фінансового стану підприємства передбачає визначення економічного потенціалу суб'єкта господарювання або, іншими словами, вона дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі [23, с. 138].

Комплексна оцінка фінансового стану спрямований на виявлення і оцінку фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства, оцінку поточного та перспективного фінансового стану. А також є інструментом оцінки фінансового стану та прийняття рішень по вибору стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства.

Таблиця 1. Багатофакторна модель оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств

Показники		Формула для розрахунку	Умовні позначення	Нормативний коефіцієнт
$ФСп = X_1 \cdot 0,055 + X_2 \cdot 0,109 + X_3 \cdot 0,164 + X_4 \cdot 0,145 + X_5 \cdot 0,127 + X_6 \cdot 0,073 + X_7 \cdot 0,091 + X_8 \cdot 0,018 + X_9 \cdot 0,036 + X_{10} \cdot 0,182$				
X ₁	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал)	$Кал = \frac{ГЕ + ПФІ}{ПЗЗ}$	ГЕ – гроші та їх еквіваленти, грн; ПФІ – поточні фінансові інвестиції, грн; ПЗЗ – поточні зобов'язання і забезпечення, грн	0,055
X ₂	Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл)	$Кшл = \frac{ГЕ + ПФІ + ДЗ + ІОА}{ПЗЗ}$	ГЕ – гроші та їх еквіваленти, грн; ПФІ – поточні фінансові інвестиції, грн; ДЗ – дебіторська заборгованість, грн; ІОА – інші оборотні активи, грн; ПЗЗ – поточні зобов'язання і забезпечення, грн	0,109
X ₃	Коефіцієнт фінансової автономії (Кфа)	$Кфа = \frac{ВК}{ВБ}$	ВК – власний капітал, грн; ВБ – валюта балансу, грн	0,164
X ₄	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень (Кдзз)	$Кдзз = \frac{ДЗЗ}{ПК}$	ДЗЗ – довгострокові зобов'язання і забезпечення, грн; ПК – позиковий капітал, грн	0,145
X ₅	Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень (Кпзз)	$Кпзз = \frac{ПЗЗ}{ПК}$	ПЗЗ – поточні зобов'язання і забезпечення, грн; ПК – позиковий капітал, грн	0,127
X ₆	Коефіцієнт маневреності власного капіталу (Кмвк)	$Кмвк = \frac{ВОК}{ВК}$	ВОК – власні оборотні кошти, грн; ВК – власний капітал, грн	0,073
X ₇	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (Кззвк)	$Кззвк = \frac{ВОК}{ЗПБА}$	ВОК – власні оборотні кошти, грн; ЗПБА – запаси і поточні біологічні активи, грн	0,091
X ₈	Коефіцієнт рентабельності діяльності (Крд)	$Крд = \frac{ЧФР}{ЧД}$	ЧФР – чистий фінансовий результат: прибуток (збиток), грн; ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції сільськогосподарства, грн	0,018
X ₉	Коефіцієнт рентабельності активів (Кра)	$Кра = \frac{ЧФР}{А}$	ЧФР – чистий фінансовий результат: прибуток (збиток), грн; А – активи, грн	0,036
X ₁₀	Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості (Кдкз)	$Кдкз = \frac{ДЗсв}{КЗсв}$	ДЗсв – середньорічна величина дебіторської заборгованості, грн; КЗсв – середньорічна величина кредиторської заборгованості, грн	0,182
При $ФСп \geq 0,725$ – стабільний фінансовий стан сільськогосподарського підприємства. При $ФСп \geq 0,442$ (до 0,725) – нестабільний фінансовий стан сільськогосподарського підприємства. При $ФСп \leq 0,442$ – кризовий фінансовий стан сільськогосподарського підприємства.				

Джерело: авторська розробка.

Об'єктами комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства є фінансові процеси та кінцеві фінансові результати його діяльності, які складаються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників одержують відображення через систему економічної інформації.

На думку автора, "під комплексною оцінкою фінансового стану слід розуміти дослідження системи показників, які характеризують об'єкт, фінансово-господарську діяльність сільськогосподарських підприємств: теперішній стан, умов роботи та майбутніх перспектив".

Виходячи з цього, комплексна оцінка фінансового стану сільськогосподарського підприємства повинна включати такі елементи (рис. 3).

Застосування в сільськогосподарських підприємствах комплексної оцінки фінансового стану (багатофакторна модель) дозволяє об'єктивно оцінити наявність, розміщення й ефективність використання наявних ресурсів підприємства та джерела їх фінансування (табл. 1).

Рис. 4. Верифікація багатофакторної моделі оцінки фінансового стану окремих сільськогосподарських підприємств Полтавської області, 2018 р.

Джерело: дані сільськогосподарських підприємств, розрахунки автора.

З метою апробації запропонованих методичних підходів проведена комплексна оцінка фінансового стану окремих сільськогосподарських підприємств Полтавської області. Встановлено, що стабільний фінансовий стан мають сільськогосподарські підприємства: ТОВ "Востокстройгаз", ТОВ "Елеватор "Чиста Криниця", ТОВ "Гарант-2005", ТОВ "Союз-Терра-3", СТОВ "Спілка селян "Тростянець", ТОВ "Компанія Фармко", ТОВ "Савинці", СТОВ "Спілка селян "Мусіївське". Нестабільний фінансовий стан в таких підприємствах, як: ПП "імені Калашника", ДП "ДГ "Степне" Інституту свинарства і АПВ НААН" на них необхідно здійснювати заходи, спрямовані на поліпшення фінансового стану (рис. 4).

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Наявність у науковій літературі різних підходів до розуміння сутності фінансового стану підприємства призводить до обмеження практичних аспектів у ході проведення комплексної оцінки фінансового стану. Попередження негативних кризових явищ у сільськогосподарських підприємствах є можливим за систематичної комплексної оцінки рівня фінансового стану (стабільний, нестабільний та кризовий).

Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств залежить від результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Комплексна оцінка фінансового стану (багатофакторна модель) сільськогосподарського підприємства є інструментом, який дає можливість оцінити поточний та перспективний стан підприємства, встановити його платоспроможність на підставі використання системи показників (коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень, коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами, коефіцієнт рентабельності діяльності, коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості).

Література:

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури, 2009. 328 с.

2. Бородкин К.В., Преображенский Б.Г. Анализ инструментария финансовой диагностики. Финансы. 2004. № 3. С. 65—66.

3. Cardinaels E., van Veen-Dirks P. M. G. (2010). Financial versus non-financial information: The impact of information organization and presentation in a Balanced Scorecard. Accounting, Organizations and Society, Vol. 35, pp. 565—578. <http://dx.doi.org/10.1016/j.aos.2010.05.003>.

4. Chen Ja-Shen, Tsou Hung Tai, Huang A. Ya-Hui. (2009). Service Delivery Innovation: Antecedents and Impact on Firm Performance. Journal of Service Research, Vol. 12, Number 1, pp. 36—55. <http://dx.doi.org/10.1177/1094670509338619>

5. Craig J., Moores K. (2005). Balanced Scorecards to drive the strategic planning of family firms. Family business review, Vol. XVIII, №. 2, pp. 105—122. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-6248.2005.00035.x>

6. Hafeez K., Zhang Y. B., Malak N. (2002) Determining key capabilities of a firm using analytic hierarchy process. Int. J. Production Economics, 2002, Vol. 76, pp. 39—51. [http://dx.doi.org/10.1016/S0925-5273\(01\)00141-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0925-5273(01)00141-4)

7. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. М.: Финансы и статистика, 2002. 560 с.

8. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник. Х.: Фактор, 2007. 784 с.

9. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.

10. Lau C.H., Sholihin M. (2005) Financial and non-financial performance measures: How do they affect job satisfaction— The British Accounting Reviewer, Vol. 37, pp. 389—413. <http://dx.doi.org/10.1016/j.bar.2005.06.002>

11. Лесюк А.С. Комплексна оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств в Україні. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: Видавничий центр КНУКіМ, 2017. Ч. 2. С. 89—91.

12. Лесюк А.С. Оцінка впливу джерел формування капіталу на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств України. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (28 листопада 2018 р.) / відп. ред. О.М. Полінкевич, А.В. Шостак. Луцьк, 2018. С. 152—153.

13. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: "Хай Тек Прес", 2008. 336 с.

14. Мальяр Ю.М., Рубан Т.Є. Удосконалення оцінки фінансового стану підприємства на основі використання інтегрального показника. Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. 2004. Випуск 82. С. 189—195.

15. Philips P., Louvieris P. (2005). Performance measurement systems in tourism, hospitality and leisure small medium-sized enterprises: a balanced scorecard perspective, *Journal of Travel Research*, Vol. 44, pp. 201—211. <http://dx.doi.org/10.1177/0047287505278992>.

16. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 № 49/121. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01> (дата звернення: 30.06.2020).

17. Савицкая Г.В. Экономический анализ: учеб. 11-е изд., испр. и доп. М.: Новое знание, 2005. 651 с.

18. Томілін О.О. Фінансовий стан підприємства і його стабільність. Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск № 241: V т. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. С. 1150—1157. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1575> (дата звернення: 29.06.2020).

19. Fernandes K.J., Raja V., Whalley A. (2006). Lessons from implementing the balanced scorecard in a small and medium size manufacturing organization. *Technovation*. Vol. 26, pp. 623—634. <http://dx.doi.org/10.1016/j.technovation.2005.03.006>

20. Фінансовий аналіз навчальний посібник / За заг. ред. Школьник І.О. [І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.]. К.: Центр учбової літератури, 2016. 368 с.

21. Щодо Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій: Лист Державної податкової адміністрації України від 27.01.98 № 759/10/20-2117. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GDPI1722.html (дата звернення: 30.06.2020).

22. Шеремет А.Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности. М.: ИНФРА-М, 2006. 415 с.

23. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К., 2005. 196 с.

References:

1. Bazilinska, O. Ya. (2009), *Finansovyi analiz: teoriia ta praktyka: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl.* [Financial analysis: theory and practice: textbook for students of higher educational institutions], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

2. Borodkyn, K. V. and Preobrazhenskyi, B. H. (2004), "Analysis of financial diagnostic tools", *Finansy*, Vol 3, pp. 65—66.

3. Cardinaels, E. and van Veen-Dirks, P. M. G. (2010), "Financial versus non-financial information: The impact of information organization and presentation in a Balanced Scorecard", *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 35, pp. 565—578. <http://dx.doi.org/10.1016/j.aos.2010.05.003>.

4. Chen, Ja-Shen Tsou, Hung Tai and Huang, A. Ya-Hui. (2009), "Service Delivery Innovation: Antecedents and Impact on Firm Performance", *Journal of Service Research*, Vol. 12, no. 1, pp. 36—55. <http://dx.doi.org/10.1177/1094670509338619>.

5. Craig, J. and Moores, K. (2005), "Balanced Scorecards to drive the strategic planning of family firms", *Family business review*, Vol. XVIII, no. 2, pp. 105—122. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-6248.2005.00035.x>.

6. Hafeez, K. Zhang, Y. B. and Malak, N. (2002), "Determining key capabilities of a firm using analytic hierarchy process", *Int. J. Production Economics*, Vol. 76, pp. 39—51. [http://dx.doi.org/10.1016/S0925-5273\(01\)00141-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0925-5273(01)00141-4).

7. Kovalev, V. V. (2002), *Finansovyy analiz: metody i protsedury* [Financial analysis: methods and procedures], Finansy i statistika, Moscow, Russian Federation.

8. Kostyrko, R. O. (2007), *Finansovyi analiz: navch. posibnyk* [Financial analysis: a textbook], Faktor, Kharkiv, Ukraine.

9. Kramarenko, H. O. and Chorna, O. Ye. (2008), *Finansovyi analiz: pidruchnyk* [Financial analysis: a textbook], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

10. Lau, C. H. and Sholihin, M. (2005), "Financial and non-financial performance measures: How do they affect job satisfaction?", *The British Accounting Reviewer*, Vol. 37, pp. 389—413. <http://dx.doi.org/10.1016/j.bar.2005.06.002>.

11. Lesiuk, A. S. (2017), "Comprehensive assessment of the financial condition of agricultural enterprises in Ukraine", *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Informatsiini tekhnologii v kulturi, mystetstvi, osviti, nautsi, ekonomitsi ta biznesi"* [Materials of the International Scientific-Practical Conference "Information technology in culture, art, education, science, economics and business"], *M-vo osvity i nauky Ukrainy; M-vo kultury Ukrainy*; Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Vydavnychiy tsentr KNUKiM, Kyiv, Ukraine, vol. 2, pp. 89—91.

12. Lesiuk, A. S. (2018), "Assessment of the influence of sources of capital formation on the financial condition of agricultural enterprises in Ukraine", *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Sotsialno-kompetentne upravlinnia korporatsiinykh umovakh pove-dinkovo ekonomiky"* [Materials of the International Scientific-Practical Conference "Socially competent management of corporations in the minds of behavioral economics"], *Lutsk, Ukraine*, 28 nov, pp. 152—153.

13. Lytvyn, B. M. and Stelmakh, M. V. (2008), *Finansovyi analiz: navch. posib.* [Financial analysis: a textbook], Khai Tek Pres, Kyiv, Ukraine.

14. Mal'ar, Yu. M. and Ruban, T. Ye. (2004), "Improving the assessment of the financial condition of an enterprise based on the use of an integrated indicator", *Naukovi pratsi DonNTU. Seriya: ekonomichna*, Vol. 82. pp. 189—195.

15. Philips, P. and Louvieris, P. (2005), "Performance measurement systems in tourism, hospitality and leisure small medium-sized enterprises: a balanced scorecard perspective", *Journal of Travel Research*, Vol. 44, pp. 201—211. <http://dx.doi.org/10.1177/0047287505278992>

16. Ministry of Finance of Ukraine and State Property Fund of Ukraine (2001), Order "On approval of the Regulations on the procedure for analyzing the financial condition of enterprises subject to privatization", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01> (Accessed 30.06.2020).

17. Savitskaya, G. V. (2005), *Ekonomicheskii analiz: ucheb.* [Economic analysis: textbook], 11nd ed, Novoe znanie, Minsk, Republic of Belarus.

18. Tomilin, O. O. (2008), "The financial condition of the enterprise and its stability", *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky: Zbirnyk naukovykh prats DNU*, Vol. 241, pp. 1150—1157, available at: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1575> (accessed 29 June 2020).

19. Fernandes, K. J. Raja, V. and Whalley, A. (2006), "Lessons from implementing the balanced scorecard in a small and medium size manufacturing organization", *Technovation*, Vol. 26, pp. 623—634. <http://dx.doi.org/10.1016/j.technovation.2005.03.006>.

20. Shkolnyk, I. O. Boiarko, I. M. and Deineka, O. V. (2016), *Finansovyi analiz navchalnyi posibnyk* [Financial analysis study guide], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

21. State Tax Administration of Ukraine (2001), Order "Regarding Methodical recommendations for the analysis of the financial and economic condition of enterprises and organizations", available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GDPI1722.html (Accessed 30.06.2020).

22. Sheremet, A. D. (2006), *Kompleksnyy analiz khozyaystvennoy deyatel'nosti* [Comprehensive analysis economic activity], INFRA-M, Moskva, Russian Federation.

23. Sheremet, O. O. (2005), *Finansovyi analiz: navchalnyi posibnyk* [Financial analysis: a textbook], Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 14.07.2020 р.